

ГОДИНА II.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 10.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЏИЋ.

ИЗЛАЗИ ЧЕТИРИ ПУТА НА НЕДЕЉУ НА ПО ТАБАКА. — СТОЈИ ЗА НОВИ САД 40, А НА СТРАНУ 60 НОВ. МЕСЕЧНО. — ЗА ОГЛАСЕ
НАПЛАЋУЈЕ СЕ ОД ЈЕДНЕ ВРСТЕ 3 НОВ. И 30 ЗА ЖИГ СВАКИ ПУТ.

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ЗАГРЕБУ.

А. Шеноа, драматург народнога позоришта у Загребу, написао је у „Viensu“ неколико речи о народном позоришту у Загребу. Те његове речи могу се у многоне применити и на наше позоришне прилике у Новоме Саду и у Београду. С тога их и доносимо, да би могао и наш свет из њих присти лепе поуке, па да не приговара и не замера и тамо, где нема места приговору и замерци. А. Шеноа вели: Од ово неколико година писало се у загребачким новинама много о нашем позоришту: о појединим представама, о репертоару, о реду, о уређењу и т. д. Писало се и добро и зло, и паметно и непаметно. Ћутао сам свеједнако, нисам одговарао на приговоре, и то с тога, јер као члан управе не могу свега пред свет изнети, што бива за булисама, те би се са мога приповедања могле породити још и веће смутње; јер је повесница нашега позоришта у истини веома чудновата и заплетена, па и сад, где се одважих говорити јавно, не могу тога чинити на сва уста. Али ћутати не смем; не смем и не ћу, јер ми је већ дотужало. Не говорим ради своје особе. Не радо је износим на јавност, али опет нисам бугавица, да не бих смео казати, да посао драматуршки разумем, да не бих смео рећи, да ме не води себичност. Али говорићу ради самога завода, ради друштва драматичкога. Највише ме принудило овим речима примедбе венчевог извештача, гдено се вели, да опера добро успева, само на драматичне представе да се има опћинство тужити, јер се даје мало драма и то слабо, и само лакши комади да иду нешто боље; а одмах за тим, да се дају само слаби комади. Да видимо, је л' то истина. Да говоримо пре свега о репертоару. Шта да се даје у Загребу, у вароши

од 20.000 душа, који ипак веома разнолико обичајство е? Зар оперете? Не, то је лудорија, дима која стоји силу новаца, — веле једни, дајте драме. Драмe! — веле други, јесте л' с ума сишли? Ми не идемо у позориште, да плачемо. Дајте fine француске комедије. Не, веле трећи, то је префино, то је досадно. Дајте талијанске комаде. Хм, веле четврти, ми мислимо, да талијанске ствари не вреде много. Дагле изворне комаде? Боже сачувај ко ће то гледати! Дагле немачке комаде? Не, нису доста фини. И тако даље без краја и конца. Све то није шала, све је то жива и права истина.

Данас се приказује нов комад, слављен по свој Европи. Шта вели на то критика? Један критик пише: „Комад је веома занимљив, гђа Н. Н. решила је свој задатак мајсторски.“ Други критик пише о истом: „Комад је слаб, гђа Н. Н. није схватила свога задатка.“ Шта велите на то? Комад тај напунио је другде 50 пута кућу. Дајте га у Загребу други пут. Шкандал! Опет стар комад! Шта велите на то? Дајте комад у 1 радњи, који је стални репертоарни комад позоришта: Théâtre français“ и бечког дворског позоришта. Други дан написаће вам неко, који није видео ни већег позоришта, који дубље не познаје ни једне драматичне књижевности, који не познаје ни позоришних цедуља бечкога позоришта, — од прилике ово: „О том комаду у 1 радњи није вредно ни говорити. Комади у 1 радњи спадају у Вурстлиратер, а не на наше позориште.“ Па тај критик додаје још и ту смелу изреку, да естетици тврде, да комади у 1 радњи ништа не ваљају, премда су Лесинг, Гете, Молијер и други драматични прваци писали таквих комада, и давали их као позоришни упра-

витељи, премда се такви комади дају и сад на свима првим позориштима целог света. Шта велите на то? Па ухвати ли такву критику који противник нашега језика у кавани, одмах ће да завиче: „Шта! Зар ми да идемо у то позориште, где се дају такви комади?“ Шта велите на то? А шта веле људи странци, који долазе у Загреб, па виде наше позориште? Један ми такав господин рече: „Верујте ми, чудно сам се, да има у Загребу тако добрих представа, и да се дају у Загребу тако тешки комади.“ Али мудрост неке наше госпoде није толико бистра, да увиди, да се за тим грдњама и псовкама скрива нешто, што се не зове хрватско позориште.

Изволите осим тога уважити и друге сласти драматургове. Он мора познавати сви 600 комада позоришне књижице, он мора познавати стару и нову домаћу, немачку, словенску, француску и талијанску драматичну књижевност, те изабирати из ње комаде, који се могу код нас давати. Он мора по каткад прочитати 60 комада, посланих од агента, међу којима има обично само 5—6 ваљаних. Драматург мора исправити преводе нових комада, који су обично слаби, јер се наши књижевници већином не баве превађањем. К томе може се догодити, да на један пут оболе три или четири члана, да промукне овај или онај певач, па дајте комад из ока из бога.

То су вам у кратку сласти драматургове. А највеће невоље — силетке у друштву и изван друштва нисам ни споменуо. Будите енергични, вичу једни. Добро. Неки глумац вратио две три улоге, којих није ни читао, и то вратио једну у очи пробе, тврдећи, да то нису његове улоге, да он драматургу не може „указати љубави“, те приказивати тих улога. Глумац буде отпуштен. Сутра дан вичу енергичне новине: Како је смела управа отпустити тако заслужнога глумца! Шта велите на то?

Али да видимо, је ли опера више радила од драме? За време од 1. октобра до 18. децембра 1872 биле 53 представе, и то 20 оперних и 33 драматичне.

Од опера су биле певане ове: „Циганка“ (нова), „Ернани“, 5 пута, „Ван Легет“ 5 пута. У 33 драматичне представе било је осим старих 15 нових комада, и то: 1. „Максим Црнојевић.“ — 2.

Супрузи.“ — 3. „У петак.“ — 4. „Неваљао чо-
„век.“ — 5. „Школски надзорник.“ — 6. „Сиротињски адвокат.“ — 7. „Венчани.“ — 8. „Честитам.“ — 9. „Француско-пруски рат.“ — 10. „Маркиз Вилемер.“ — 11. „Девојачки завет.“ — 12. „Шоља теја.“ — 13. „Сестра Тереза.“ — 14. „Свадбено путовање.“ — 15. „Превртљивост.“
Дакле 4 изворне и 11 преведених комада, три драме, 2 позоришне игре и 10 комедија. Ти комади, осим изворних, приказује се веома добрим успехом на великим позориштима. А нису ли сви комади, осим првога, добро приказани били? Узмите, да се даје у 6 месеца 100 драматичних представа, то по досадањем размеру долази 45 новости на сезону. Па и то још није доста? Бечлије су сретне, ако се у дворском позоришту где се чланови не мењају као код нас, даје 6 новитета. Покажите ми једно мање позориште старог и новог света, где се даје више нових комада и клањају вам се до црне земље. Шта дакле? Да, требало би дати оперу, трагедију, позоришну игру, комедију, лажрдију, оперету, пантомиму, балет, и то сваки дан нешто ново, а све то за неколико десетака. Приговара се репертоару, да нема много драма. Истина је, не дајем их много! А за што? Јер за то немам доста сила; јер ми нарочито фале добре епизодисте; јер волим не давати таквих представа, него кварити комаде; јер код таквих представа мора изврсна бити и укупна игра; јер ће се такве представе тек онда моћи давати, кад буде ваљано драматично училиште у Загребу; јер на послетку томе нема доста вештих сила, те се мора изоставити из овогодишњег репертоара ови комади: Штруенсе, Фијеско, Ромео и Јулија, Доброслав, Карло Драчки и т. д. А приговор, да нема пробе, не стоји такођер. Ко се год жели о томе уверити, нека дође сваки дан у позоришну зграду, па ће видети, да ли се држе пробе.

А за што приповедам све то? Да се једном оснује договором писаца ваљана критика, критика основана на студијама, а не на пустим фразама, критика, која не псује, већ упућује и разлаже, јер без критике нема позоришта. Ваљана га критика развија и диже, неваљана га убија.

Э Д Ж С Т Ш Њ Ш.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Мати и син“), позоришна игра у 5 чинова, представљана је 16. ов. мес. — Комад је већ једном оцењен као занимљив роман, раскриљен пред нама на глумионици, али који као драма не може издржати оштрије критике. С тога прелазимо одмах на саму представу. Насловну је улогу са особитом уметношћу и вољом извела Маринковићка. Она и ако за достојанствене улоге има особита дара, опет јој је ово једна од најсјајнијих њезиних улога. Један део публике показао је свој суд о такој матери у „преврнутом реду,“ то јест са свакиим чином расла је и његова антипатија, што је са свим природно, инстинктивно. Са сином (Марковићем) смо већ мање задовољни. Он је патетичан и декламује, где не треба, а ни у врту са Селмом није се баш показао као човек од света. Селма (Л. Харићевој) можемо такођер препоручити мало дубљу студију карактера, који представља, и обичаја, навика и држања оних кругова, у којима се креће. Напротив, особиту хвалу заслужује Анка (Л. Маринковићева) која се одликоваше још и лепом неомом игром живе, несташне, младеженице, али без претеривања и не прелазећи границе пристojности. Пријатна нам је дужност, што можемо одати заслужену хвалу још и Гундули (Поповићевој), и Стевану (Недељковићу). А и други су своје допринели, те је комад много боље испао, него кад смо га први пут гледали.

К Њ И Ж Е В Н О С Т.

* (Венац песништва хрватскога и српскога), саставио је Аугуст Шеноа, а намерава га издати Драгутин Албрехт за бечку изложбу. Дело ће то бити тако сјајно, да ће се моћи упоредити најлепшим тискаријама других народа. Књига је украшена сликама, а у њој има до 200 уметничких песама од 85 песника српских и хрватских и то од 15. века до данашњег дана. Осим тога биће у том делу и народних песама из свију крајева нашега народа.

К Њ И Ж А Р С Т В О.

* (Ињижара браће Јовановића у Панчеву). Ко зна од какве су велике користи по сваку књижевност добро уређене књижаре и како оне могу много учинити за развитак и напредак сваке књижевности: тај ће се искрено зарадовати кад чује, да су браћа Јовановићи у Панчеву отворили књижару, која ће се старати да све наше потребе подмири и да осим тога издаје и добра дела, која ће народу и народној просвети од користи бити. Тим радом својим, стећи ће браћа Јовановићи признања и захвалности у садањег и потоњег нараштаја, ако у том свом племенитом подухвату и истрају. Нека се не плаше од запрека и препрека, које ће им раду сметати: та сваки је почетак тежак, а тек се на муци познају јунаци. Ми од наше стране препоручујемо нашем свету а особито нашим књижевницима књижару браће Јовановића, која је и за ово кратко време свога опстанка показала, да је пошла путем, који ће на боље окренути наше књижевне прилике. У интересу народне књижевности ваљало би нарочито нашим књижевницима да потпомажу браћу Јова-

новиће које радом својим, које шиљући им већ издана дела своја на распродају. Само ће тако моћи наши млади књижари своме тешком задатку одговорити, а да то буде, желимо им од свега срца!

Н Е К Р О Л О Г.

* (Франческо Дал Онгаро.) Ових дана преминуо је талијански песник Франческо Дал Онгаро, који је многим својим песмама узео предмет из наших крајева. Он је написао и трилогију „Краљевић Марко“ у којој наглашује, да слободна Италија треба да буде у братском савезу са јужним словенским земљама. Да је песмом хтео утирати пут томе савезу, изриче лено у самом предговору својих песама, које су изашли у Фиоренци.

С И Т Н И Ц Е.

* (Налуђер — Глумац.) Догађало се у свету, да су краљеви узимали себи за жене просте пастирке, али је веома редак случај што га приповеда талијански лист „Trovatore“. Неки калуђер, доминиканац, скиде ових дана мантију и ожени се неком гласовитом певачицом у Фиоренци. Тим првим кораком незадовољан, хоће сада братац, да ступи на позорницу и да дели лаворике са својом женом. Дакле од олтару управо на позорницу.

* (Двоглава певачица.) У Пешти приказује се сада у редутској дворани некаква принца Мис Христина Мили, која има две главе, четири ноге и четири руке. Родила се у северној Каролици, у уједињеним државама. Сада јој је двадесет и једна година, пева особито лено, тако, да је свугде зову двоглавим славујем и иградивно као да су њих двоје. Издва грла говори, и пева из свакога грла посебним гласом: из једнога високим, из другога танким. Свака глава мисли посебице, тако, да се тај славују исто време на две стране разговара. И очи су у свакој глави друкчије: у једној су сетне, невеселе, а у другој пуне ватре. „Славуј“ тај, само ако хоће, може се и у двоје разговарати на баш и свађати се. Ова двоглава певачица дошла је пре једно две године на јавну драмбу као робље. Први купац, неки Енглец Смес, даде за њу 30.000 долара и изабрао је за певачицу.

* (Најстарији човек.) Није онај американац, за ког смо јавили у прошлом броју најстарији човек. Био је од њега још старији један Срб е н д а по имену П е р а Ч о р т а н родом близу Темпшвара. Пера се родио год. 1539 а умрло је 1724, дакле је доживио 185 год. Док је био млађи чувао је овце. У старости је био јако погнут, али је ипак био главом већи од свога 100-годишњег сина. Живио је умерено и постио је све постове. Веле да му је слика његова сачувала у породици грофа Валиса.

* (Новине у Аустро-Угарској.) У Аустро-Угарској излази данас 1020 различитих новина, и то: 600 немачких, 170 мађарских, 79 чешких, 58 пољских, 50 талијанских, 22 словенске, 9 српских, 9 руских, 8 румуњских, 6 хрватских; 3 чивутске, 2 словачке, 2 грчке и 2 француске. Само у Бечу излази 340 од којих је 333 немачких.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

19. ПРЕДСТАВА

У ПРЕТПЛАТИ 11.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 21. ЈАНУАРА 1873.

У НОВОЈ ПОЗОРИШНОЈ ДВОРАНИ:

НАША ВРЕЋА ЗАКРГУ.

НАШИВА ИГРА У 2 РАЗДЕЛА, С НЕВАЊЕМ, ПО НЕМАЧКОМ ПОСРБИО Л. ТЕЛЕЧКИ.

О С О Б Е

Доктор Киселић, лекар

Персида, жена му

Анка, бћи му

Сомчић, главничар, пре тога алвација

Наста, жена му

Светозар, син му

Пириватра, ујак му

Ержа, гуварица код Киселића

Илона, собарица код Киселића

Сока, собарица код Сомчића

Тапетар

Кувар

Шегрт

Послужитељ

Лагај

Ловац

Недељковић.

Ј. Маринковића.

Л. Хаџићева.

Зорић.

Ј. Поповићева.

Станчић.

Пешић.

Л. Маринковићева.

М. Недељковића.

В. Хаџићева.

Соколовић.

Рашић.

Љуб. Зорићева

Стенић.

Бунић.

Божовић.

Збива се у Пешти и Будиму.

У четвртак 25. јануара: „**НОВИ ПЛЕМИЋ**“. Позоришна игра у 5 чинова, од Гернера, посрбио Л. Телечки

Улазнице се продају у писарници позоришној (стану матичином) од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после подне, а после на каси.

Поједини бројеви овога листа продају се обдан по 5 новч. а. вр. у српској народној задружној штампарији, у позоришној писарници и у вече на каси.

Други део претплате полаже се или у вече на каси, или у трговини Ћире Поповића и друга му.

БОЛУЈЕ: Л. ТЕЛЕЧКИ, В. МАРКОВИЋ.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 9 САХАТА.